

ATITUDINEA PRESEI SĂSEȘTI FAȚĂ DE UNIREA TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA

ARNOLD UNGUREANU

Întregul popor român a sărbătorit împlinirea a șase decenii de la desăvârșirea făuririi statului național unitar român. În întâmpinarea acestui eveniment, cu rezonanțe profunde în cugetul și inima românilor de pretutindeni, am considerat potrivită cercetarea poziției adoptată de presa săsească față de împlinirea idealului dintotdeauna al tuturor românilor de-a vieții în granițele unei singure țări.

În perioada primului război mondial, politica de discriminare națională, economică, socială și politică a naționalităților nemaghiare din Transilvania a fost intensificată, lovind din nou în special în români. În etapa finală a conflagrației, impulsionate și de ecoul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, masele populare aparținând naționalităților asuprite s-au ridicat la luptă hotărâtă pentru emanciparea națională și socială. În acest context, colaborarea dintre români și sași, care avea în acel moment deja o istorie multiseculară, s-a ridicat cu adevărat la nivelul obiectivelor ce trebuiau îndeplinite.

În urma citirii Declarației Partidului Național Român de către Alexandru Vaida, la 18 octombrie 1918 în Parlamentul maghiar¹, prin care nu se mai recunoștea dreptul guvernului de la Budapesta de a vorbi și în numele românilor din Transilvania, devenise clar că lupta pentru unirea Transilvaniei cu România intrase într-o etapă hotărâtoare. Sașii și-au dat și ei seama că trebuie să-și precizeze poziția în problema soartei Transilvaniei. Această poziție nu a fost de la început unitară și nici definitiv fixată. Astfel, deputatul sas Rudolf Brandsch, în cuvântarea ținută la 23 octombrie 1918 în Parlamentul de la Budapesta², a reamintit toate vexațiunile pe care le-au îndurat germanii din Ungaria în ultimele decenii: lipsa școlilor în limba proprie la toți, cu excepția sașilor, lipsa unui teatru și în general dezinteres total față de situația lor. Totodată, el a remarcat că poziția geografică a germanilor din Ungaria exclude ca ei să tindă spre formarea unui stat național propriu, pe baza dreptului de autodeterminare, fapt în care rezidă deosebirea esențială dintre situația lor și cea a celorlalte naționalități. În final, el a prezentat cererile germanilor din Ungaria: „indiferent de situația care va surveni în patria noastră, noi, germanii, cerem dezvoltarea complet liberă a culturii noastre naționale pe

¹ „Siebenbürgisch — Deutsches Tageblatt“ nr. 13684, 19 octombrie 1918 (în continuare „SDT*“); „Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost“ nr. 243, 21 octombrie 1918 (în continuare „SDP“).

² „SDT“ nr. 13689, 25 octombrie 1918; „SDT“ nr. 249, 28 octombrie 1918.

orice țărîm și în orice direcție. Cerem folosirea complet liberă a limbii noastre materne în diferitele ramuri ale vieții politice și introducerea și respectarea unor legi care să statueze drepturile noastre și să le garanteze pe vecie“.

Extinderea dreptului la autodeterminare, pe baza căruia a formulat el aceste cereri pentru germani și la nivelul românilor, ar fi creat în mod obiectiv condiții favorabile pentru lupta poporului român, al cărei țel era cunoscut de toată lumea. La întoarcerea acasă, cu ocazia unei adunări a sașilor, organizată la Sibiu, aceștia și-au exprimat adeziunea la cererile formulate de Brandsch la Budapesta, ovacionindu-l îndelung³.

Unele cercuri politice săsești erau conștiente de necesitatea democratizării țării, pronunțîndu-se pentru extinderea dreptului la autodeterminare asupra tuturor popoarelor, căci aceasta de mult nu mai era doar o problemă teoretică, ea avînd importanță practică reală⁴.

Pentru a se menține bunele relații existente între naționalitățile Transilvaniei, s-a dat la începutul lunii noiembrie o proclamație comună, semnată de Johann Hock, în numele Consiliului Național Maghiar, de Teodor Mihali, în numele C.N.R. și de deputatul W. Melzer, în numele deputaților sași, în care se spunea: „adresăm chemarea tuturor fiilor națiunii maghiare, române și săsești de a intra în legătură unii cu alții, de-a asigura pacea internă prin înțelegerea și încrederea reciprocă și în acest scop să se stabilească modalitățile prin care să poată fi asigurată în cele mai bune condiții siguranța persoanei și a proprietății, în cazul oricărui evenimente ce s-ar putea produce“⁵.

Consiliul central săsesc, organ de coordonare politică al sașilor, s-a întrunit în 29 octombrie 1918 într-o ședință specială, în cadrul căreia a ales un nou președinte în persoana preotului dr. Adolf Schullerus, în locul dr. Karl Wolff, care s-a retras pe motive de sănătate. În cadrul acestei ședințe s-a hotărît exprimarea lealității față de statul maghiar, cerîndu-se dreptul la dezvoltarea autonomă din punct de vedere cultural, social și politic⁶.

La scurt timp, în 10 noiembrie 1918 s-a constituit la Budapesta, cu scopul apărării intereselor tuturor germanilor din Ungaria, Consiliul Popular German din Ungaria (Deutscher Volksrat für Ungarn), condus de dr. Kremling. R. Brandsch și social-democratul Heinrich Kalmar⁷, iar în 12 noiembrie, tot la Budapesta, deputații sași din Parlamentul maghiar au întemeiat Partidul Popular German-Săsesc, președinte fiind ales W. Melzer; la constituire au participat și Emil Neugeboren, Guido Gündisch și R. Brandsch⁸. W. Melzer a prezentat guvernului maghiar un memoriu cu revendicările sașilor, care în esență cereau restabilirea situației lor anterioare încheierii dualismului, inclusiv restabilirea pămîntului regesc și a universității săsești⁹, deși înșiși sașii au recunoscut, la vremea respectivă, că aceste instituții erau anacronice, istoria infirmînd viabilitatea acestor forme

³ „SDP“ nr. 250, 29 octombrie 1918.

⁴ „SDT“ nr. 13688, 24 octombrie 1918.

⁵ „SDP“ nr. 255, 4 noiembrie 1918, apud „Pester Loyd“, 2 noiembrie 1918.

⁶ „SDT“ nr. 13693, 30 octombrie 1918.

⁷ „Mediascher Wochenblatt“ nr. 47, 20 noiembrie 1918 (în continuare „Med. W.“), „Kronstädter Zeitung“ nr. 265, 13 noiembrie 1918 (în continuare „Kr. Ztg.“).

⁸ „Kr. Ztg.“ nr. 265, 13 noiembrie 1918.

⁹ „Kr. Ztg.“ nr. 268, 16 noiembrie 1918.

de organizare, care în mod necesar au trebuit să dispară odată cu progresul istoric. Însă tocmai prezența acestor cereri și lipsa unor revendicări pentru țărani și muncitori, ne dau posibilitatea să tragem concluzia îndreptătită că grupul lui Melzer nu reprezenta adevăratele interese ale populației săsești, ci doar pe cele ale grupului din conducerea săsească, care în trecut a pactizat cu cercurile guvernante maghiare.

Împotriva lor s-a ridicat prof. O. Wittstock, care, cerind schimbarea conducerii sașilor, argumenta că „timpurile noi cer oameni noi”, care să nu fie compromiși în ochii celorlalte naționalități, mai ales a românilor, pentru că s-au identificat prea mult cu poziția cercurilor guvernante maghiare¹⁰.

În această perioadă, în Transilvania evenimentele își urmau cursul într-un ritm accelerat. Pretutindeni s-a trecut la înființarea Consiliilor Naționale și a gărzilor naționale. Astfel, sașii din zona Brașovului și-au constituit Consiliul și Garda națională în 6 noiembrie¹¹.

La Sibiu unde era sediul conducerii politice săsești, garda națională a fost înființată în 5 noiembrie¹². Gărzile naționale săsești¹³ aveau drept scop ca „într-o colaborare frățească cu gărzile naționale ale națiunilor conlocuitoare să asigure menținerea ordinii”, precum și „cultivarea raporturilor frățești cu celelalte națiuni”.

Foarte clar era definit rolul gărzii naționale în „Siebenbürgisch Deutsche Tages-post” din 7 noiembrie 1918: „scopuri politice nu se urmăresc de loc prin înființarea gărzii”, care-și va „aduce contribuția atâta timp la menținerea liniștei și ordinei în țară, pînă își vor hotări națiunile soarta lor. Cînd aceasta se va împlăti, cînd viitorul nostru politic va apare fixat și organele politice vor prelua menținerea ordinei și a liniștei, garda națională își va fi îndeplinit misiunea și va fi dizolvată”.

Totodată, Consiliul executiv german-săsesc (Vollzugsausschuß) a hotărît, în ședința din 6 noiembrie, să ceară tuturor orașelor în care locuiesc și sași să înființeze gărzii naționale săsești „cu unicul scop de-a menține ordinea, liniștea și siguranța vieții și a proprietății în orașele respective și în împrejurimi, în înțelegere frățească cu gărzile celorlalte națiuni”¹⁴.

Evenimente asemănătoare s-au petrecut și la Mediaș¹⁵, unde, cu ocazia unei adunări populare săsești din 17 noiembrie 1918, profesorul Hermann Jekeli, membru al biroului Comitetului Cercual, a supus aprobării, un proiect de rezoluție în care se afirma dorința respectării dreptului la autodeterminare al tuturor popoarelor din Transilvania, ceea ce de fapt înseamnă implicit recunoașterea Unirii cu România.

Rezoluția a fost adoptată în unanimitate, în acest fel Comitetul Cercual și adunarea situîndu-se pe o poziție progresistă, dînd dovada unei politici realiste. Totodată, Comitetul Cercual s-a constituit în Consiliul Național Săsesc pentru cercul Mediaș. La sfîrșitul lunii noiembrie și începutul lunii decembrie 1918, s-a trecut la organizarea gărzilor naționale română și săsească din Mediaș, între care s-a realizat o înțelegere privind activitatea

¹⁰ „Kr. Ztg.” nr. 270, 19 noiembrie 1918.

¹¹ „SDT” nr. 13701, 8 noiembrie 1918.

¹² „SDT” nr. 13702, 9 noiembrie 1918.

¹³ „SDT” nr. 13702, 9 noiembrie 1918; „SDP” nr. 257, 6 noiembrie 1918.

¹⁴ „SDT” nr. 13702, 9 noiembrie 1918; „SDP” nr. 261, 10 noiembrie 1918.

¹⁵ „Med. W” nr. 47, 20 noiembrie 1918.

comună ce o vor desfășura. Garda națională săsescă era formată din 16 soldați și ofițeri, sub comanda căpitanului Fritz Jekeli¹⁶.

La Sighișoara, alt oraș care avea o populație săsescă numeroasă, s-a înființat un Consiliu Național al Comitatului, încă din 5 noiembrie, în care românii, sașii și maghiarii aveau un număr egal de reprezentanți. Totodată, s-a ales un Consiliu Național orășenesc format din cîte 15 reprezentanți ai celor trei naționalități. Din el au făcut parte și 15 muncitori. În plus, s-a înființat și o gardă civilă mixtă în oraș, iar în comunele înconjurătoare s-au organizat gărzi comunale¹⁷. Garda națională săsescă număra aproximativ 250 persoane¹⁸.

Data fiind complexitatea problemelor ce trebuiau rezolvate, s-a hotărît ca gărzile naționale săsești să fie organizate unitar, cu conducerea supremă la Sibiu¹⁹, iar consiliile naționale săsești să fie conduse tot de la Sibiu, de un Consiliu Național German-Săsesc al Transilvaniei²⁰.

Pentru a se asigura operativitatea necesară în rezolvarea problemelor litigioase, s-a înființat, cu acordul Consiliului Național Maghiar, a Consiliului Național Român transilvănean și a Consiliului Național Săsesc din Cluj, un centru pentru organizarea și coordonarea gărzilor naționale din Transilvania. În frunte a fost ales generalul Konrad Siegler, ale cărui ordine erau valabile doar contrasemnate de comisarii civili ai celor trei naționalități, membrii celor trei gărzi urmînd a depune jurămintul cum va hotări fiecare Consiliu Național pentru garda sa. Scopul acestei înțelegeri nu era, după cum s-a precizat, politic, ci doar pur tehnic²¹.

În această perioadă frămîntată, presa săsescă și-a adus o contribuție însemnată în direcția instituirii unui climat de colaborare între români, sași și maghiari. Astfel, „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“, într-un articol de fond publicat în 14 noiembrie, susținea că „trebuie să ne obișnuim a acționa înfrățiți, și mai ales să gîndim așa... Doar astfel vom găsi în tot ce vom întreprinde ceea ce servește interesului comun, doar astfel vom învăța să vedem în omul de lingă noi fratele cu care vrem să acționăm împreună spre binele comun, în deplină încredere reciprocă“.

Unele cercuri politice din Transilvania, care aveau interesul să semene discordie între români și sași, au lansat zvonuri calomnioase privind urmările intrării trupelor române în Transilvania. Față de acestea, Consiliul Național German-Săsesc a luat o poziție hotărîtă, cerînd, prin apelul semnat de Adolf Schullerus și de dr. Hans Otto Roth, președintele și, respectiv, secretarul Consiliului, ca populația săsescă „să aștepte acasă, fără teamă și în liniște evoluția evenimentelor și în nici un caz să nu se lase antrenată într-o acțiune de evacuare... căci poate fi încredințată că prin această pîtrundere a trupelor nu-i va fi amenințată securitatea vieții și a proprietății²².

Sașii, conștienți că datorită numărului lor redus nu pot formula cereri privitoare la formarea unui stat propriu, și-au expus doleanțele pe care le

¹⁶ „Med. W.“ nr. 55, 18 decembrie; nr. 56, 25 decembrie 1918.

¹⁷ „SDT“ nr. 13702, 9 noiembrie 1918.

¹⁸ „SDP“ nr. 262, 12 noiembrie 1918.

¹⁹ „SDT“ nr. 13704, 12 noiembrie 1918.

²⁰ „SDT“ nr. 273, 23 noiembrie; „SDT“ nr. 13715, 24 noiembrie 1918.

²¹ „SDT“ nr. 13704, 12 noiembrie; „SDP“ nr. 262, 12 noiembrie 1918.

²² „SDT“ nr. 13709, 17 noiembrie; „SDP“ nr. 267, 18 noiembrie; „Kr. Ztg.“ nr. 271, 20 noiembrie 1918.

doreau îndeplinite: „problema apartenenței statale a Transilvaniei e pusă în mâini mai puternice decît ale noastre. Vrem să așteptăm în liniște evoluția evenimentelor... cu încredere că ne va fi acordată în viitor libertatea națională, culturală și economică de care avem nevoie pentru a putea îndeplini o muncă rodnică, spre binele patriei noastre²³.

Nuanțînd poziția pe care o vor adopta sașii în problema Unirii Transilvaniei cu România, un articol de fond din „Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost“²⁴ preciza că „sașii de dragul unității tuturor germanilor din Ungaria ar fi interesați în menținerea actualelor granițe, însă aceasta nu-i poate determina să combată deschis sau pe ascuns cererile legitime ale altor concetățeni, viitorul teritoriilor locuite în majoritate de români neputînd fi hotărît decît de poporul român însuși; noi, ca minoritate, nu avem dreptul să ne amestecăm în problema autodeterminării popoarelor care ne înconjoară, și nici nu o vom face“. Referitor la situația sașilor din fosta monarhie se remarcă în același articol că „am fost copiii vitregi ai statului maghiar de clasă“, reamintindu-se în încheierea năzuințelor ce animau populația săsească: „Vrem să trăim în viitor drept concetățeni cu drepturi egale ale unui stat modern, democratic și să ne făurim singuri viitorul nostru cultural... fapt pentru care am privit evoluția evenimentelor cu încredere și speranță. Suferințele ultimilor ani ne-au dat dreptul la un viitor mai bun. Nu ne îndoim că acesta va veni și pentru noi“. După cum se vede, sașii știau că nu ei vor determina soarta Transilvaniei. Însă, cum remarca „Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost“²⁵, „avem ceva de acordat: sprijinul moral în fața judecății lumii; îl vom acorda, natural, acelei părți care va manifesta cea mai mare înțelegere pentru nevoile noastre de viață și ne garantează un viitor liber și sigur“.

În această perioadă românii făceau pregătiri intense pentru desfășurarea în cele mai bune condiții ale Adunării Naționale de la Alba Iulia, adresînd populației apeluri prin presă, în care cereau o cît mai numeroasă participare. Conștiente de importanța acestui eveniment, ziarele săsești au publicat și ele articolul apărut în 20 noiembrie în „Telegraful român“, care anunța ținerea adunării de la Alba Iulia și modul de alegere al delegaților²⁶.

Încercînd să schimbe mersul evenimentelor, guvernul maghiar a dat o Proclamație adresată popoarelor nemaghiare din Ungaria, în care promitea numeroase drepturi și libertăți — de fapt ce nu se acordase pînă atunci și fusese obiectul luptei naționale în ultimele decenii — cu scopul păstrării integrității teritoriale a Ungariei. Referitor la ecoul pe care l-a produs acest efort disperat al cercurilor conducătoare maghiare de-a salva ceea ce nu mai putea fi salvat, „Siebenburgisch-Deutsche Tagespost“²⁷ redă afirmația publicației „Românul“ din Arad, care, sub titlul semnificativ „Agonia“, a luat în deridere promisiunile maghiare, publicînd totodată textul integral al Proclamației, pentru a dovedi odată în plus maghiarilor că asupra poporului român din Transilvania asemenea apeluri nu au nici un efect. „Kronstädter Zeitung“²⁸, la rîndul său, o caracterizează drept „o

²³ „SDT“ nr. 13710, 10 noiembrie 1918.

²⁴ „SDP“ nr. 266, 16 noiembrie 1918.

²⁵ „SDP“ nr. 269, 20 noiembrie 1918.

²⁶ „SDT“ nr. 13714, 23 noiembrie; „SDP“ nr. 272, 23 noiembrie 1918.

²⁷ „SDP“ nr. 275, 27 noiembrie 1918.

²⁸ „Kr. Ztg.“ nr. 283, 4 decembrie; nr. 284, 5 decembrie 1918.

proclamație ridicolă. . . întârziată, prevăzută cu sigiliul imposibilității îndeplinirii, care azi — trebuie s-o recunoaștem cu inima însingerată — nu va cuceri națiunile și nici nu va cutremura lumea. Ea se adresează germanilor, românilor, rutenilor, sașilor, sîrbilor și slovacilor, promise că Dumnezeu va veni în Ungaria și că noi vom trăi în viitor cu toții fericiți împreună. Ce este țara trintorilor în comparație cu acest paradis a lui Karoly?”

În perioada imediat premergătoare Adunării de la Alba Iulia, ziarele săsești au publicat un interviu acordat de V. Goldiș publicației maghiare „Az Est” în care preciza scopul acestei Adunări, principiile care vor sta la baza viitoarei organizări democratice a României, inclusiv drepturile minorităților²⁹. Astfel, sașii au luat la cunoștință drepturile largi ce li se vor acorda în viitorul stat român întregit, ceea ce a stîrnit reacția lor favorabilă.

Elocvent este în acest sens articolul publicat de H. Fabrițius în „Schäßburger Zeitung” în preziua Adunării de la Alba Iulia, cu care ocazie, după ce făcea un istoric al suferințelor îndurate de sași în ultimele decenii, a rezumat în cuvinte calde importantul eveniment din ziua următoare: „Mîine, duminică, întii decembrie. Mîine vor umple valea Mureșului la Alba Iulia sute de mii de români, reprezentanți ai tuturor ținuturilor locuite de români. Reședința principelui Transilvaniei, vechiul Bălgrad, va fi martorul unei deșteptări emoționante la libertate a unui popor viguros. În fața scaunului de judecată al istoriei omenirii, românii își deschid rănile lor niciodată cicatrizate și, în înțeleapta hotărîre de a asigura pentru totdeauna dreptul națiunii lor — sfînt și intangibil ca însuși cel al credinței — se rup de țara maghiară. *Transilvania, ținuturile pînă la Tisa și Dunăre, sînt supuse de mîine puterii române* (subl. autorului). Pe pămîntul istoric de la Apulum, orașul lui Traian, unde legiunea a XIII-a Gemina își aducea ofrandele și pe locul unde și-au vărsat singele eroii libertății Horea, Cloșca și Crișan, națiunea română își va proclama suveranitatea. . . Visul unui viitor măreț, al unei întinderi naționale, al unirii tuturor românilor de pretutindeni într-o patrie comună, se împlinește mîine”³⁰.

Desfășurarea Adunării Naționale de la 1 Decembrie 1918³¹, precum și hotărîrile adoptate, au fost pe larg prezentate în presa săsească³², contribuind astfel la înțelegerea justă a semnificației profunde ale acestei Adunări. În acest fel, sașii, în deplină cunoștință de cauză, au putut lua poziție față de hotărîrile adoptate. Primii care și-au manifestat adeziunea la hotărîrile adoptate la Alba Iulia au fost sașii care locuiau la București. Aceștia, întruniți în sala „Transilvania”, la 9 decembrie 1918, și-au exprimat satisfacția pentru Unire și, remarcînd drepturile largi acordate naționalităților prin rezoluția de la Alba Iulia, a cerut conaționalilor lor din Transilvania să se pronunțe și ei pentru unire³³.

Referindu-se la așa-zisa comunitate de interese maghiaro-săsească „Siebenbürgisch-Deutsche Tagespost”³⁴, într-un articol de fond, constată că „o

²⁹ „Kr. Ztg.” nr. 278, 28 noiembrie; „SDP” nr. 276, 28 noiembrie; „SDT” nr. 13719, 29 noiembrie 1918.

³⁰ „Schäßburger Zeitung” nr. 48, 30 noiembrie 1918 (în continuare „Sch. Ztg.”).

³¹ „SDT” nr. 13722, 3 decembrie 1918.

³² „SDP” nr. 279, 2 decembrie; nr. 280, 3 decembrie; „SDT” nr. 13726, 7 decembrie; „Sch. Ztg.” nr. 49, 7 decembrie; „Kr. Ztg.” nr. 284, 5 decembrie.

³³ „Kr. Ztg.” nr. 299, 23 decembrie 1918.

³⁴ „SDT” nr. 301, 30 decembrie; nr. 302, 31 decembrie 1918.

comunitate de interese maghiaro-săsească nu a existat niciodată... căci ar fi fost o nebunie să presupună cineva că maghiarii (cercurile conducătoare maghiare — n.n.), de felul lor nefericiți, intoleranți și orgolioși, ar fi putut trăi cu nemaghiarii într-o adevărată comunitate de interese³⁵. Analizând efectele economice ale Unirii asupra sașilor, autorul consideră că agricultorii sași, datorită pătrunderii produselor agrare ieftine din vechea Românie, nu vor avea de suferit, cu condiția trecerii la o agricultură modernă, intensivă. În plus, România va exporta excedentul de cereale în străinătate. Industriașii și comercianții sași, în schimb, vor avea noi piețe de desfacere, ceea ce se va repercuta fără îndoială în mod pozitiv asupra stării lor economice.

În încheiere, autorul cerea o schimbare în rindul celor care conduceau politica săsească, pentru a se impulsiona și duce la bun sfârșit colaborarea dintre sași și români, exprimându-și totodată speranța că românii vor înțelege că așa-zisa comunitate de interese dintre maghiari și sași a fost opera unui număr mic de doctrinari, ea fiind acceptată de mase nu din convingere, ci doar din inerție.

O poziție asemănătoare a susținut și R. Brandsch, care, cu ocazia unei Adunări a sașilor din Sibiu, din 10 decembrie, a declarat că, pe baza contactelor personale pe care le-a stabilit cu conducătorii români, a rămas cu impresia că aceștia vor fi receptivi la problemele populației săsești, concluzionând că nu există motive pentru ca sașii să privească viitorul cu teamă³⁵.

Tot în cursul lunii decembrie, prin decret regal, hotărîrea Adunării de la Alba Iulia privind unirea cu România și-a primit consacrarea legală, teritoriile în cauză devenind parte componentă a statului român³⁶.

Poziția oficială a liderilor sași a fost prezentată guvernului provizoriu al Transilvaniei la 1 ianuarie 1919 de către o delegație formată din R. Brandsch, dr. Rudolf Schuller și dr. Arthur Polony. Cu această ocazie, R. Brandsch a declarat în numele Consiliului Național German-Săsesc, că reprezentanții poporului săsesc recunosc noua stare de fapt și de drept a statului român care a luat naștere în urma hotărîrilor Adunării Naționale de la Alba Iulia și a decretelor regelui Ferdinand³⁷. Ei și-au exprimat speranța că poporul săsesc va avea în viitor posibilitatea de a se bucura de drepturile sale naționale, de a-și dezvolta cultura, precum și a-și folosi limba în toate sferele vieții publice, înaintînd un memoriu care să stea la baza tratativelor viitoare, care în esență cerea autonomia bisericii, a școlii, a administrației și cea judecătorească în zonele locuite de sași³⁸. Această poziție a fost susținută și de Adunarea de la Mediaș din 8 ianuarie 1919 a Consiliului Central Săsesc lărgit și a Consiliului Național German-Săsesc, care a adoptat în unanimitate următoarea hotărîre: „Cel mai numeros popor al Transilvaniei și al părților Ungariei locuite de români, care se învecinează cu Transilvania, a declarat la Adunarea Națională de la Alba Iulia, unirea acestor teritorii cu România³⁸. Considerînd că astfel s-a creat un întreg justificat de starea etnică a populației și că astfel se încheie un

³⁵ „SDT” nr. 13729, 11 decembrie 1918.

³⁶ „SDP” nr. 300, 28 decembrie; „Mediascher Zeitung” nr. 2 (în continuare „Med. Ztg.”), 4 ianuarie 1919.

³⁷ „SDT” nr. 13746, 2 ianuarie 1919; „SDP” nr. 2, 3 ianuarie 1919.

³⁸ „Sch. Ztg.” nr. 2, 9 ianuarie 1919; „Kr. Ztg.” nr. 1, 2 ianuarie 1919.

proces istoric. „poporul sășesc din Transilvania, în baza dreptului la autodeterminare al popoarelor, declară unirea sa la regatul României și îi adresează poporului român salutările sale frățesti și felicitările sale cordiale cu ocazia împlinirii idealurilor sale naționale“, așteptînd ca „în viitor nicideată să nu-i fie făcută imposibilă afirmarea entității sale politice și naționale“, pe care o vede asigurată de hotărîrea adoptată la Alba Iulia care „garantează drepturile la libertate, cele naționale, politice, economice și culturale ale tuturor popoarelor și astfel implicit și pe cele ale poporului nostru“. Dînd glas sentimentelor întregii naționalități săsești, Adunarea Națională de la Mediaș conchide că „deplin conștient de importanța hotărîrii sale, poporul sășesc se consideră de azi drept o verigă a regatului român, fii și fiicele sale de drept cetățeni ai acestui stat“³⁹.

Această hotărîre, prin care sașii au recunoscut noile frontiere ale României întregite înainte de-a fi cunoscut ce hotărîri va lua Conferința de Pace, a prilejuit ziarului săsești publicarea de articole în care, explicînd semnificația hotărîrii, au comentat favorabil actul, urmînd astfel și indicația dată de Consiliul Național Sășesc, de-a se explica la toate nivelele motivele care i-au îndemnat pe sași să facă pasul acesta⁴⁰. Astfel, în articolul „Hotărîrea Adunării Naționale de la Mediaș“⁴¹, s-a făcut un scurt istoric al luptei duse împotriva claselor exploatoare maghiare pentru apărarea entității naționale și culturale, acestea fiind adevăratele motive care i-au făcut pe sași să se dezică de Ungaria, iar articolul „Motivarea hotărîrii săsești“⁴² remarca că Ungaria a fost o unitate geografică, dar nu una etnică, fapt indiscutabil existent în cazul României Mari, exprimînd totodată convingerea că actuala stare de lucruri nu va fi schimbată nici la Conferința de Pace, pentru că Antanta și-ar pierde întreg creditul politic în rîndul slavilor de sud, al cehilor și al românilor. Mai mult, ar fi necesară o uriașă armată pentru a da înapoi cererile ajunse la maturitate deplină, ale popoarelor sus menționate. Continuîndu-și analiza, ziarul recunoștea numărul mare al românilor din teritoriile recent unite cu România, număr mai mare decît cele din statisticile oficiale maghiare, exprimîndu-și speranța că poporul sășesc va conviețui în relații prietenești și de stimă reciprocă cu românii. La rîndul său, R. Brandsch, în articolul „Unirea noastră cu România“⁴³, susținea că „Hotărîrea Adunării de la Mediaș înseamnă o nouă etapă în istoria poporului nostru. Bazele pe care ne-am aflat timp de 800 de ani și care au determinat felul nostru de viață și dezvoltarea noastră, au fost înlăturate prin hotărîrea de la Mediaș. Avem intenția fermă și voința de nezdruccinat de-a reclădi totul din temelie și a ne orîndui casa într-un mod nou“. Referindu-se la trecut, R. Brandsch remarca că relațiile dintre sași și maghiari au fost întotdeauna întemeiate pe tendințele de asuprire și subordonare a sașilor de către clasele dominante maghiare care au atins apogeul în perioada dualismului, perioadă în care „viața politică a fost maghiarizată complet“, iar viața culturală pro-

³⁹ „SDT“ nr. 13751, 9 ianuarie 1919; „SDP“ nr. 6, 9 ianuarie; „Kr. Ztg.“ nr. 7, 10 ianuarie; „Med. Ztg.“ nr. 4, 4 ianuarie 1919, „Sch. Ztg.“ nr. 3, 11 ianuarie 1919.

⁴⁰ „SDT“ nr. 13752, 10 ianuarie; „SDP“ nr. 7, 10 ianuarie; „Sch. Ztg.“ nr. 4, 15 ianuarie 1919.

⁴¹ „SDT“ nr. 13752, 10 ianuarie 1919.

⁴² „SDT“ nr. 13753, 11 ianuarie 1919.

⁴³ „SDP“ nr. 8, 11 ianuarie; „Kr. Ztg.“ nr. 10, 14 ianuarie; „Med. Ztg.“ nr. 6, 18 ianuarie 1919.

prie era amenințată, astfel că în cazul unui sfârșit victorios al războiului pentru Puterile Centrale „am fi simțit pumnul aspru al maghiarilor, care ne-ar fi costat poate suflul vieții”. În încheiere, precizînd țelul care se afla în fața sașilor de-a se pune cu toată puterea și voința lor de muncă la dispoziția noii patrii, el dădea glas convingerilor sale izvorite din cunoașterea poporului român și a conducătorilor săi: „Avem încrederea și credința că în noua noastră patrie va guverna întotdeauna dreptul și dreptatea”.

Hotărîrea Adunării Naționale de la Mediaș a fost remisă Consiliului Dirigent al Transilvaniei în 10 noiembrie 1919 de către o delegație formată din: Adolf Schullerus, dr. Rudolf Schuller, Rudolf Brandsch și dr. Arthur Polony⁴⁴. Președintele Consiliului Național German-Săsesc, D. A. Schullerus, a arătat cu această ocazie că hotărîrea Adunării Naționale săsești vrea să fie „expresia încrederii acordate noii patrii, România, ai cărei cetățeni ne recunoaștem de a fi de acum înainte. . . a încrederii în poporul român însuși, în mijlocul căruia trăim. . . și în conducătorii săi, care, toată viața, și-au pus întreaga putere, ba chiar viața însăși, în slujba dobîndirii prin luptă a drepturilor poporului lor. . . Noi, sașii, avem deplina încredere că conducătorii poporului român vor recunoaște poporului săsesc toate drepturile naționale în deplinătatea lor, drepturi pentru care au luptat și suferit ei înșiși”.

Președintele Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, care a primit hotărîrea sașilor, a declarat că poporul român „va răspunde încrederii poporului săsesc cu aceeași încredere și stimă”.

Reliefînd calitățile poporului săsesc din Transilvania, dragostea sașilor pentru patria lor, comunitatea de interese dintre români și sași, Maniu a asigurat delegația că „poporul săsesc se va bucura de toate drepturile necesare pentru dezvoltarea liberă a naționalității și culturii sale”.

Rezoluția Adunării de la Mediaș mai trebuia înmînată oficial și conducerii centrale române de la București. În acest scop, în 27 ianuarie 1919, a plecat de la Sibiu la București⁴⁵, într-un vagon special, delegația Consiliului Național German-Săsesc, formată din: dr. Adolf Schullerus, dr. Eugen Fieltsch, dr. R. Schuller, Rudolf Brandsch, dr. Arthur Polony, Ludwig Jekely și dr. Hans Otto Roth. La plecare, ei au fost salutați de ministrul de justiție al guvernului provizoriu, dr. Aurel Lazăr și secretarii de stat dr. Borgia și dr. Onișor.

În 28 ianuarie delegația a sosit la București, unde a fost întîmpinată de miniștrii transilvăneni Alex. Vaida-Voevod, Ștefan Ciceo-Pop, de ministrul pentru Bucovina, I. Nistor, de ministrul domeniilor și al învățămîntului I. G. Duca, ș.a. Au fost, de asemenea, de față reprezentanții coloniei săsești din București: dr. Adolf Franz, preotul Rudolf Honigberger, dr. Südhof și arhitectul Schmidts. În numele guvernului român, delegația a fost salutată de Vaida-Voevod. În după-amiaza zilei de 29 ianuarie, delegația a fost primită de primul ministru ad-interim, M. Pherekyde. După o alocuțiune a dr. Schullerus, a luat cuvîntul Pherekyde, care a declarat că poporului săsesc îi va fi asigurată în orice condiții libertatea în problemele bisericești, școlare și folosirea nestîngherită a limbii sale. După aceste

⁴⁴ „SDT” nr. 13753, 11 ianuarie; nr. 13754, 13 ianuarie 1919; „SDP” nr. 8, 11 ianuarie; nr. 9, 13 ianuarie 1919; „Kr. Ztg.” nr. 8, 11 ianuarie 1919.

⁴⁵ „SDT” nr. 13774, 5 februarie; „SDP” nr. 29, 5 februarie 1919.

discursuri oficiale au continuat discuțiile și schimbul de păreri într-o „atmosferă degajată“.

În seara aceleiași zile, guvernul român a dat un banchet în sala de marmură a hotelului Bulevard în onoarea delegației săsești, la care au participat toți miniștrii prezenți în București, mareșalul palatului, Henry Catargi, generalii Coandă, fost prim-ministru, Popoviciu, Văitoianu, fostul președinte al Camerei, G. Morțun, primarul Bucureștiului, Hălăceanu, ș.a. Primul toast, încheiat cu o urare la adresa poporului săsesc, a fost ținut de Pherekyde. Din partea delegației săsești a răspuns A. Schullerus. În continuare au mai toastat ministrul comerțului, Constantinescu, Vaida-Voevod, Șt. Ciceo-Pop, Grădișteanu, Hălăceanu, Eugen Fieltsch, R. Schuller, R. Brandsch și L. Jekely. „Banchetul s-a încheiat spre miezul nopții, avînd același caracter înălțător pe care l-a avut sărbătoreșcul act al Unirii“.

După cum constata „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“, „reprezentanții poporului săsesc au găsit la București o ospitalitate unică în felul ei, care a reliefat în mod cel mai fin importanța extraordinară de mare ce se acordă aderării poporului săsesc la noul stat“.

Deși Unirea Transilvaniei cu România era un fapt împlinit, susținut și de sași, n-au lipsit unele încercări de-a semăna discordie între sași și români, de-a sparge unitatea sașilor. Împotriva acestora, presa săsească din Transilvania a luat o atitudine hotărîtă, cerînd sașilor să nu-și plece urechea la propaganda reacțiunii maghiare care uza de mijloace financiare însemnate în eforturile de-a tulbura liniștea⁴⁶. Totodată, s-au respins afirmațiile apărute în ziare maghiare, după care hotărîrea de la Mediaș ar fi fost adoptată sub presiunea baionetelor⁴⁷, de dragul unor avantaje materiale pentru participanții la Adunare⁴⁸, sau din oportunism politic⁴⁹. Cea mai categorică replică acestor uneltiri le-a fost dată de sași în cadrul unor mari adunări populare, în care participanții și-au exprimat adeziunea la hotărîrea adoptată la Mediaș. Astfel de întruniri s-au desfășurat în ianuarie la Sighișoara⁵⁰, în februarie în satele Jidvei, Băltaciu și Șona⁵¹, în martie la Sibiu, Bistrița⁵², Valea Lungă⁵³. Aceste manifestări de adeziune sînt cu atît mai firești, cu cît în perioada scurtă care s-a scurs de la Unirea Transilvaniei la România s-au luat toate măsurile necesare pentru normalizarea situației, s-au desființat Consiliile Naționale⁵⁴, puterea fiind preluată de organele politice unice, din care făceau parte și sași, creîndu-se astfel premisele favorabile pentru dezvoltarea țării. De asemenea, sașii au fost primiți în jandarmerie și în armata română⁵⁵, iar Lutz Korodi, vechi luptător împotriva dualismului, a fost numit secretar de stat în ministerul cultelor și al învățămîntului⁵⁶.

⁴⁶ „Sch. Ztg.“ nr. 15, 22 februarie 1919.

⁴⁷ „SDT“ nr. 13759, 18 ianuarie 1919; „SDP“ nr. 14, 18 ianuarie 1919.

⁴⁸ „Sch. Ztg.“ nr. 11, 8 februarie 1919.

⁴⁹ „Kr. Ztg.“ nr. 17, 22 ianuarie 1919.

⁵⁰ „SDT“ nr. 13760, 20 ianuarie 1919.

⁵¹ „Med. Ztg.“ nr. 12, 8 februarie 1919.

⁵² „SDT“ nr. 13806, 14 martie 1919.

⁵³ „SDT“ nr. 13808, 17 martie 1919; „Med. Ztg.“ nr. 20, 8 martie 1919.

⁵⁴ „SDP“ nr. 41, 19 februarie 1919.

⁵⁵ „SDP“ nr. 11, 14 ianuarie 1919; „SDT“ nr. 13779, 11 februarie 1919.

⁵⁶ „SDT“ nr. 13807, 15 martie 1919; „SDP“ nr. 61, 14 martie 1919; „Sch. Ztg.“ nr. 22, 19 martie; „Med. Ztg.“ nr. 21, 15 martie 1919.

Poziția înaintată, conformă cu progresul istoric, adoptată de sași în problema unirii Transilvaniei cu România. a stîrnit un ecou pozitiv în presa română, atît în cea transilvăneană cit și în cea din România veche, articole elogioase fiind publicate în „Gazeta Poporului”⁵⁷, „Viitorul”, „Neamul Românesc”⁵⁸, „Glasul Ardealului”⁵⁹, „Renașterea română”⁶⁰.

Astfel, Nicolae Iorga, într-un articol publicat în „Neamul românesc”⁶¹, scria, printre altele: „d. Schullerus și tovarășii săi i-au înminat suveranului pe care și l-au dorit, actul de la Mediaș, prin care s-a hotărît unirea pentru totdeauna cu România, care reintră astfel în toate drepturile ei vechi și nepieritoare. Au adus cu ei dorințe pe care le cunoaștem și le considerăm întru totul îndreptățite, căci un popor care a suferit cel mai mult prin persecutarea limbii și culturii sale nu va clinti cituși de puțin dreptul cuiva de-a folosi limba și a-și dezvolta cultura proprie”. Ziarul guvernamental „Viitorul”⁶² remarcă că: „decizia sașilor este o manifestare pe plan european, ba chiar pe plan mondial. Prin manifestarea aceasta, sașii au dat un răspuns elocvent maghiarilor, care fac propagandă în străinătate pentru integritatea Ungariei și pentru liberalismul lor”. Ziarul bucușean a descifrat într-adevăr una din semnificațiile Hotărîrii de la Mediaș: de-a fi acordat Rezoluției de la Alba Iulia sprijin moral în fața lumii, contrazicînd astfel flagrant afirmațiile reacțiunii maghiare, care în străinătate se erija cu de la sine putere și în apărătoare a intereselor săsești. Prin gestul lor, sașii au oferit un argument în plus șvabilor, de-a opta și ei pentru unirea Banatului cu România⁶³.

Încununare a secole de muncă, năzuințe și lupte comune a românilor și sașilor, Rezoluția adoptată la Mediaș a fost, totodată, o piatră de hotar pentru colaborarea viitoare, mai rodnică și mai bogată în rezultate și împliniri.

Prezentînd poziția presei săsești din Transilvania față de problema desăvîșirii unificării statului național român, am prezentat implicit poziția cititorilor cărora li se adresa, știut fiind faptul că în general presa trebuie să exprime viziunea acestora asupra evenimentelor. Afirmînd aceasta, nu înseamnă că uităm sau neglijăm rolul presei în formarea și educarea unei anume opinii cititorilor săi. Tocmai acesta a fost rolul jucat de presa săsească în perioada frămîntată a anilor 1918 și 1919: de a îndruma, prin mijloacele ei specifice, populația săsească pe calea progresului istoric, al înțelegerii năzuințelor seculare ale românilor de a trăi într-un stat propriu, independent și democratic. Această misiune a putut fi dusă la bun sfîrșit din cel puțin două motive: unirea era o consecință logică și legică a secole de lupte neîntrerupte, fapt cunoscut și recunoscut drept legitim de majoritatea sașilor, iar comunitatea dintre interesele fundamentale ale românilor și sașilor îi făcea pe aceștia din urmă, deopotrivă loviți de sistemul dualismului austro-ungar, să spere, pe bună dreptate, că va veni și pentru ei un viitor mai bun.

⁵⁷ „SDT” nr. 13754, 13 ianuarie 1919.

⁵⁸ „SDT” nr. 13764, 24 ianuarie 1919.

⁵⁹ „SDF” nr. 15, 20 ianuarie 1919.

⁶⁰ „Sch. Ztg.” nr. 12, 12 februarie 1919.

⁶¹ „SDT” nr. 13777, 8 februarie 1919.

⁶² „SDT” nr. 13779, 11 februarie 1919; nr. 13780, 12 februarie; nr. 13800, 7 martie 1919. Vezi și nr. 13777 din 8 februarie 1919.

⁶³ „SDF” nr. 17, 22 ianuarie 1919.

Presa săsească din Transilvania a oglindit cu fidelitate desfășurarea evenimentelor complexe din perioada 1918—1919, oferind contemporanilor învățăminte teoretice și practice însemnate, iar cercetării istorice un material viu, absolut necesar cunoașterii unor fapte și acțiuni, a spiritului și mentalității acelei epoci.

Astfel, avintului luptei naționale a românilor din perioada premergătoare Adunării Naționale de la Alba Iulia îi sint consacrate în ziarele săsești numeroase articole, publicate cu scopul lămuririi cititorilor, al înțelegerii juste a aspirațiilor legitime ale poporului român. Pe aceeași linie sint publicate o serie de interviuri cu fruntașii vieții politice românești, se reiau unele articole relevante din presa română.

Adunării de la Alba Iulia, al cărei mod de desfășurare a fost prezentat în toate ziarele săsești prin preluarea textului Chemării din „Telegraful român“, îi sint consacrate elogioase comentarii, iar „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt“, ziarul cu cea mai largă circulație în rîndul sașilor și considerat pe drept cuvînt ca organul oficial al conducerii politice săsești, a trimis un corespondent propriu la Alba Iulia, care a publicat o amplă, veridică și caldă relatare a grandiosului eveniment.

Pasul, hotărîtor pentru viitorul sașilor, prin care aceștia și-au încredințat acordul la Unirea Transilvaniei cu România — Adunarea Națională săsească de la Mediaș — a stîrnit ample ecouri în ziarele săsești, prin care s-au explicat motivele de ordin politic, național și economic care au determinat luarea acestei hotărîri, presa contribuind astfel la înțelegerea adevăratelor semnificații ale acțiunii conducătorilor politici. Totodată, presa a publicat o serie de luări de poziție față de hotărîrea de la Mediaș, care în majoritatea lor covîrșitoare au fost favorabile, fiind de fapt expresia atitudinii maselor săsești, dîndu-se și replica cuvenită unor singulare puncte de vedere contrare.

Continuînd o mai veche tradiție, presa săsească a propagat și în perioada imediat următoare Unirii dezvoltarea raporturilor prietenești dintre sași și români. Astfel, ea a publicat pe larg și a subliniat primirea caldă de care s-a bucurat delegația săsească la București, cu ocazia înmînării hotărîrii de la Mediaș guvernului central și regelui.

Totodată, cu vădită satisfacție, s-au consacrat numeroase articole ecoului stîrnit de decizia sașilor în presa românească, atît în Transilvania, cît și în vechea Romînie.

Prin atitudinea pozitivă adoptată de presa săsească față de Unire — căci aceasta este coordonata caracteristică, în ciuda unor singulare glasure contrare — și prin influența pozitivă pe care a exercitat-o asupra maselor săsești, ea s-a înscris în fondul de aur al presei progresiste, continuînd și ridicînd pe o treaptă superioară valoarea istorică progresistă a presei săsești ce a precedat-o.

STELLUNGNAHME DER SÄCHSISCHEN PRESSE ZUR FRAGE DER VEREINIGUNG SIEBENBÜRGENS MIT RUMÄNIEN

(ZUSAMMENFASSUNG)

Der Verfasser beschäftigt sich mit der Stellungnahme der sächsischen Presse zur Vereinigung Siebenbürgens mit Rumänien und weist eingehend auch auf die Einstellung der sächsischen Bevölkerung hin.

Er schlußfolgert, daß sowohl die sächsische Presse als auch die sächsische Bevölkerung das Streben des ganzen rumänischen Volkes, innerhalb eines nationalen Staates zu leben, als berechtigt anerkannt haben.

Die sächsische Presse hat vor und nach der Nationalversammlung vom ersten Dezember 1918 zahlreiche Artikel publiziert, in denen der Kampf der Rumänen aus Siebenbürgen gewürdigt und für die Zusammenarbeit der Nationalitäten geworben wird.

Deshalb wird das Wirken der sächsischen Presse aus dieser Zeitspanne als positiv bewertet.